2023-21-RE

Causa 2023-21-RE
(Valencia León c/ Govern d'Andorra)

Número de registre 155-2023. Recurs d'empara

Sentència del 12 de juny del 2023

BOPA núm. 80, del 21 de juny del 2023

En nom del Poble Andorrà;

El Tribunal Constitucional;

Atès l'escrit presentat i registrat al Tribunal Constitucional, el 3 d'abril del 2023, per la representació processal del Sr. José Daniel Valencia León, mitjançant el qual interposa un recurs d'empara contra la sentència del 24 de gener del 2023, dictada per la Sala Administrativa del Tribunal Superior de Justícia, per una presumpta vulneració dels drets a la jurisdicció i a la defensa, reconeguts a l'article 10 de la Constitució, i, atès que demana al Tribunal Constitucional que atorgui l'empara sol·licitada, que declari la vulneració dels drets esmentats, que anul·li la resolució impugnada i que s'ordeni la reposició dels autes al moment anterior al seu pronunciament, per tal que la Sala Administrativa dicti una nova resolució amb ple coneixement de causa. Així mateix, sol·licita la suspensió de la decisió d'expulsió fins a la resolució del recurs d'empara;

Vista la Constitució, especialment els articles 10, 41.2, 98 c) i 102;

Vista la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, especialment el títol IV, capítols primer i sisè;

Vist l'aute del Tribunal Constitucional del 17 d'abril del 2023 que va admetre a tràmit, aquesta causa amb efectes suspensius;

Vist l'escrit d'al·legacions presentat i registrat al Tribunal Constitucional, el 5 de maig del 2023, pel Ministeri Fiscal;

Vist l'escrit d'al·legacions presentat i registrat al Tribunal Constitucional, el 8 de maig del 2023, pel Govern;

Vistes les conclusions formulades dintre de termini per les parts i pel Ministeri Fiscal;

Escoltat l'informe del magistrat ponent, Sr. Joan Manel Abril Campoy;

1. Antecedents processals davant les jurisdiccions ordinàries

1.1. El 24 de març del 2021, el Govern va estimar parcialment el recurs formulat pel Sr. José Daniel Valencia León contra la resolució de la Secretaria d'Estat de Justícia i Interior mitjançant la qual se l'expulsava del territori andorrà per un període de 5 anys, i va reduir la durada de la mesura a 3 anys.

1.2. La representació processal del Sr. José Daniel Valencia León va interposar una demanda jurisdiccional contra la resolució del Govern, i, el 26 d'abril del 2022, la Secció Administrativa del Tribunal de Batlles va dictar una sentència mitjançant la qual desestimava aquesta demanda i declarava que la resolució impugnada era ajustada a dret i als fins que legitimen l'activitat administrativa.

1.3. La representació processal del Sr. José Daniel Valencia León va formular un recurs d'apel·lació contra aquesta decisió, i, el 24 de gener del 2023, la Sala Administrativa del Tribunal Superior de Justícia va dictar una sentència que desestimava aquest recurs i confirmava la decisió de la primera instància.

1.4. Després de presentar una sol·licitud de defensa i d'assistència tècnica lletrades gratuïtes, que va ser acceptada pel Tribunal Constitucional, mitjançant aute del 13 de març del 2023, el 3 d'abril d'aquest mateix any, la representació processal del Sr. José Daniel Valencia León va interposar un recurs d'empara contra la sentència del 24 de gener del 2023, dictada per la Sala Administrativa del Tribunal Superior de Justícia, per una presumpta vulneració dels drets a la jurisdicció i a la defensa, reconeguts a l'article 10 de la Constitució.

2. Argumentació jurídica

2.1. Argumentació del recurrent

- El recurrent considera que es va prendre la decisió de la seva expulsió sense la ponderació dels seus aspectes personals, socials, familiars, educatius i laborals. Afirma que ni el Govern, ni les decisions judicials fan cap referència a aquestes qüestions.

- Quant a l'àmbit personal, al·lega que és colombià d'origen i que va venir a residir a Andorra l'any 2005, perquè la seva mare el va reagrupar, donada la situació de desprotecció que patia a Colòmbia amb el seu pare i germà.

- Exposa que va delinquir l'any 2009 i va reincidir, la qual cosa li va comportar complir una condemna com a menor al Centre Penitenciari, però que va aprofitar per formar-se (títols de socorrista de muntanya i aquàtic) i indica que ha treballat de manera ininterrompuda des del 2010 fins ara.

- Des del 2015 ha estat condemnat per diversos delictes i la multiplicitat dels delictes és la manifestació d'una desestabilització de l'autogovern provocada per dificultats personals -malaltia de la mare i consum de tòxics i alcohol.

- Degut a aquestes noves condemnes se li han revocat les condemnes privatives de llibertat condicionals anteriors i es troba actualment pres al Centre Penitenciari.

- Afirma que en aquest marc penitenciari actual, l'educador social i psicopedagog adscrit a l'àrea social del Departament d'Institucions Penitenciàries ha efectuat un informe, en el qual detalla la seva història social i avalua la seva situació, tot concloent que està preparat per a la seva inclusió a la societat andorrana.

- La privació d'aquest enfocament socioeducatiu no s'ha esmenat en la via judicial, però encara es pot fer en aquesta alçada.

- Afegeix que la mesura d'expulsió és preventiva, però les exigències dels drets a la jurisdicció i de la defensa imposen que els informes i les avaluacions tècniques formin part de l'expedient administratiu i així complementin l'anàlisi del risc. També exposa que la jurisprudència del Tribunal Constitucional requereix prendre en consideració la repercussió de l'expulsió en la vida personal, familiar i professional de la persona.

- L'informe del psicopedagog aporta elements objectius que no han estat presos en consideració per la jurisdicció ordinària. Atès que conclou que està plenament reinserit i preparat, i que no pot ser un risc per la societat.

- Per aquests motius, demana al Tribunal Constitucional que atorgui l'empara sol·licitada, que declari la vulneració dels drets esmentats, que anul·li la resolució impugnada i que s'ordeni la reposició dels autes al moment anterior al seu pronunciament, per tal que la Sala Administrativa dicti una nova resolució amb ple coneixement de causa.

2.2. Argumentació de la Sala Administrativa del Tribunal Superior de Justícia

- La Sala Administrativa exposa que les resolucions del Govern i de la Batllia es fonamenten en la conducta antisocial del recurrent que afecten a diversos béns jurídics protegits; considera que el recurrent actua amb contumàcia i que els fets provats acrediten l'existència d'un risc per a les persones, els béns i l'ordre públic.

- Quant a la proporcionalitat de la mesura adoptada, la Sala (fonament de dret quart) enumera els criteris que estableix la jurisprudència del Tribunal Europeu dels Drets Humans i en el fonament de dret cinquè analitza la situació personal i familiar del recurrent (resideix a Andorra des del 2005, major d'edat, no està casat, ni acredita convivència marital, ni té fills al seu càrrec, alhora que no conviu amb els familiars que viuen a Andorra, ni aquests depenen d'ell personalment o econòmicament).

- Tampoc existeix un arrelament especial, ja que ha treballat de forma intermitent a Andorra.

- Pel que fa al tractament de desintoxicació no ha incidit en la seva conducta, ja que iniciat el tractament al febrer del 2020 s'han produït amb posterioritat noves detencions i el crebantament de la condemna.

- En atenció a aquestes consideracions, conclou que la mesura d'expulsió no és desproporcionada.

2.3. Argumentació del Ministeri Fiscal

- El Ministeri Fiscal exposa els antecedents delictius del recurrent; destaca que té dues advertències d'expulsió; i, que no abandona el seu comportament delictiu. També assenyala que no resta acreditat cap vincle de dependència personal i/o econòmica amb la seva mare i altres familiars que el facin mereixedor d'una major protecció en l'àmbit familiar, sense que els perjudicis irreparables que s'al·leguen hagin estat provats.

- Considera que la resolució judicial ha tingut en compte la situació personal, familiar, d'arrelament i la gravetat dels fets comesos i que s'ha portat a terme un judici de proporcionalitat entre l'ordre d'expulsió i el perill que suposa la permanència del recurrent al Principat d'Andorra.

- Per tant, demana que el Tribunal Constitucional desestimi aquest recurs d'empara per la manca de vulneració del dret constitucional al·legat.

2.4. Argumentació del Govern

- El Govern recorda que la ponderació i la proporcionalitat d'una mesura d'expulsió corresponen als tribunals ordinaris, amb la reserva atribuïda al Tribunal Constitucional que l'expulsió no sigui arbitrària, no raonable, il·lògica o absurda.

- El recurrent manifesta una reiterada conducta delictiva i atemptatòria contra l'ordre públic, que demostra una falta de penediment i un mínim desig d'integrar-se a la societat.

- Insisteix en què les seves circumstàncies personals i familiars no han impedit la seva reiterada conducta delictiva i que els nous elements personals i familiars, no esmentats en les instàncies judicials, no poden emparar la revocació, la suspensió o la reducció d'una ordre d'expulsió. Afegeix que l'addicció al consum de tòxics i d'alcohol no pot constituir un subterfugi per aturar l'ordre d'expulsió.

- Pel que fa a l'informe elaborat pel psicopedagog del Departament d'Institucions Penitenciàries, aquest s'ha elaborat mentre el recurrent es troba al Centre Penitenciari; és a dir, des de gener del 2023, de manera que l'avaluació contempla un període molt curt i mentre està ingressat, per tant aquesta pretesa reinserció no pot quedar provada, perquè l'interessat està en règim d'internament.

- Conclou que els tribunals ordinaris han avaluat encertadament la mesura d'expulsió amb els elements de l'expedient i amb la situació personal del recurrent, i s'ha ponderat el conjunt de les circumstàncies susceptibles d'influir en la durada de l'expulsió.

- Per acabar, demana al Tribunal Constitucional que desestimi íntegrament la petició deduïda per la part recurrent en empara.

3. Fonaments jurídics del Tribunal Constitucional

3.1. El recurs d'empara no converteix el Tribunal Constitucional en una tercera instància ni en un tribunal suprem; l'únic objecte del recurs d'empara és el de verificar que les decisions impugnades estiguin motivades i es fonamentin en un raonament jurídic que no sigui il·lògic ni absurd i que no

vulnerin cap dels drets protegits per l'article 10 de la Constitució.

3.2. El recurrent en empara considera que se li han vulnerat els drets a la jurisdicció i a la defensa, perquè no consten incorporats a l'expedient administratiu els antecedents de seguiment de l'Àrea de Justícia Juvenil i Mesures Alternatives, ni tampoc el seguiment fet per l'Àrea Social del Departament d'Institucions Penitenciàries, els quals no han pogut ser valorats per les instàncies judicials en el marc del procediment d'expulsió.

3.3. De conformitat amb la jurisprudència del Tribunal Europeu dels Drets Humans en els supòsits d'ordres d'expulsió no es pot efectuar una apreciació genèrica, sinó que cal dur a terme una valoració específica de la ingerència que la mesura d'expulsió provoca en l'àmbit personal i familiar, havent de ser la mateixa proporcionada i ponderada.

Esdevé, doncs, oportú per a la resolució d'aquest recurs d'empara fer esment de les sentències del Tribunal Europeu dels Drets Humans següents.

- La sentència del 10 de juliol del 2003, Benhebba c/ França que exigeix que la mesura d'ingerència en la vida familiar, com pot ser l'expulsió, ha de ser proporcionada i que les relacions entre adults no es beneficien necessàriament de la protecció de l'article 8 del Conveni si no es demostra l'existència d'elements suplementaris de dependència, diferents dels vincles afectius normals (ap. 36 i sentència del Tribunal Europeu dels Drets Humans del 13 de febrer del 2001, Ezzouhdi c/ França, ap. 34).

- La sentència del 2 d'agost del 2002, Boultif c/ Suïssa (ap. 48) estableix que quan el retorn d'un nacional d'un tercer país impliqui la separació de la seva família o quan estigui establert en el país, els Estats han de tenir en compte factors com la durada de l'estància, la situació familiar, la naturalesa dels delictes, l'interès superior dels menors i la solidesa dels vincles familiars, culturals i socials en el país de residència i en el d'origen.

- I, la sentència de l'11 de juliol del 2002, Amrollahi c/ Dinamarca (ap. 35) determina també els criteris que s'han de tenir presents per ponderar la proporcionalitat de la mesura d'expulsió: la naturalesa i la gravetat del delicte comès, la durada de la permanència en l'Estat del qual el recurrent pot ser expulsat, el temps transcorregut des de la comissió del delicte i la conducta del recurrent, la nacionalitat de les persones involucrades, la situació familiar dels recurrents, la durada del matrimoni i altres factors que evidencien l'efectivitat de la vida en família, el coneixement del consort respecte del delicte, i si existeixen fills de la relació familiar i les seves edats. El tribunal jutjador també ha de prendre en consideració la gravetat de les dificultats que el cònjuge es pugui trobar en el país d'origen, encara que haver d'afrontar certes dificultats no pugui *per se* excloure l'expulsió.

3.4. De l'examen de la sentència de la Sala Administrativa que confirma l'expulsió, es pot concloure que s'ha examinat en el cas concret, la situació personal i familiar del recurrent per determinar l'arrelament existent i la gravetat dels delictes comesos, així com la seva reiteració, malgrat els advertiments d'expulsió.

I de la seva lectura se'n desprèn que s'ha portat a terme un judici de proporcionalitat entre l'ordre d'expulsió i el perill per a l'Estat que suposa la permanència del recurrent a Andorra i la ingerència que això significa en la seva vida familiar, sense que de la decisió que ho justifica es pugui entendre com a il·lògica, no raonable, absurda o arbitrària.

3.5. En primer terme, respecte de la presa en consideració de la situació personal i familiar del recurrent, no s'aprecia cap vulneració del dret a la jurisdicció, perquè aquesta no es pot apreciar

respecte de l'actuació del Govern, i pel que fa a la resolució judicial impugnada s'ha d'exposar el següent.

De conformitat amb la jurisprudència del Tribunal Europeu dels Drets Humans i d'aquest Tribunal Constitucional l'examen de la proporcionalitat efectuada ha de tenir en compte la situació familiar i els factors que demostrin l'efectivitat d'una vida familiar, el coneixement pel consort de la infracció, si existeixen fills i la seva edat, la gravetat de les dificultats del cònjuge al país al qual ha de ser expulsat, l'interès i benestar dels fills i la solidesa dels vincles socials, culturals i familiars.

La sentència recorreguda analitza, en el seu fonament de dret cinquè, i pondera les concretes circumstàncies personals i familiars, malgrat les asseveracions del recurrent. Així, exposa que el recurrent resideix a Andorra des del 2005, és una persona major d'edat amb total autonomia, no es troba casat ni acredita convivència marital ni tampoc té fills al seu càrrec. La sentència també indica que no conviu amb els familiars que resideixen a Andorra i no consta que aquests depenguin del recurrent des del punt de vista personal o econòmic, alhora que tampoc s'aprecia cap circumstància que pugui suposar, en l'actualitat, una especial dificultat derivada del retorn al seu país d'origen. També valora que el treball efectuat a Andorra ha estat de manera intermitent i en activitats de curta durada.

Així mateix, valora que el tractament de desintoxicació no sembla haver incidit de manera rellevant en la seva conducta, ja que es va iniciar al mes de febrer del 2020 i durant l'any següent han tingut lloc noves detencions i el crebantament de condemna.

La sentència valora aquestes circumstàncies personals i familiars i les pondera per concloure que la mesura d'expulsió no ha estat desproporcionada tenint en compte les múltiples detencions, controls i advertiments al recurrent.

I aquesta ponderació de totes les circumstàncies concretes del cas, amb presa de consideració dels aspectes personals i familiars, no es pot considerar, d'acord amb el nostre cànon de constitucionalitat, com a arbitrària, contrària a la raó o a la lògica. Tampoc es pot entendre que s'hagi vulnerat el dret a la defensa, atès que el recurrent en empara denuncia que no s'ha aportat ni demanat prova de la seva situació socioeducativa, però res impedia a la part recurrent en empara sol·licitar o aportar, segons les normes del procediment judicial, les proves documentals que tingués per convenient, sense que des d'aquesta òptica es pugui apreciar cap infracció del dret a la defensa.

3.6. En darrer terme, el recurrent en empara aporta un document elaborat, el 23 de març del 2023, per part de l'educador social i psicopedagog sociolaboral del Departament d'Institucions Penitenciàries, intitulat "*Informe socioeducatiu*", en què després d'exposar la història social, la xarxa familiar, relacional, els aspectes personals, perceptiu-conductuals i afectius, les habilitats socials i competències socioemocionals i la valoració i la intervenció socioeducativa, conclou que el recurrent disposa dels factors personals, emocionals i socials que permeten dictaminar que a dia d'avui és una persona plenament reinserida i preparada per la inclusió a la societat andorrana.

Com s'ha dit aquest document va ser elaborat el 23 de març del 2023, de manera que no ha estat conegut ni valorat per les instàncies judicials, les quals van dictar la darrera resolució, el 24 de gener del 2023, quasi dos mesos abans de la seva elaboració.

L'article 91.1 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional determina que el Tribunal considera fets provats aquells que figurin amb aital caràcter a la causa recorreguda. És evident que entre aquests no pot figurar l'actual informe, atès que aquest és de data posterior fins a la resolució judicial

de segona instància i avui impugnada en empara.

3.7. No obstant les anteriors consideracions que justificarien també el refús d'aquesta pretensió de la part recurrent en empara, s'ha d'afegir que aquest informe valora la situació del recurrent des del seu ingrés, el 17 de gener del 2023, fins a l'emissió de l'informe, el 23 de març del mateix any. És a dir, una valoració del seu comportament mitjançant les entrevistes realitzades amb l'educador social i la resta de professionals del Centre Penitenciari mentre es troba reclòs en aquest.

Però aquest informe, valorat segons les circumstàncies en què s'elabora, el temps que el recurrent ha estat ingressat fins a l'emissió de l'informe -quasi dos mesos-, la metodologia emprada i les conclusions que assoleix, no permet, a criteri d'aquest Tribunal, desplaçar la valoració efectuada pels organismes judicials.

En efecte, com s'indica en la sentència impugnada, l'actuació reiterada del recurrent al llarg del temps, amb afectacions a diferents béns jurídics, la manca d'atenció als advertiments d'expulsió i la manca de control dels seus hàbits de consum de tòxics, ponderada amb la seva situació personal, familiar i social, és constitutiva d'una manca de respecte a les normes de convivència social. Per tant, la seva permanència al Principat suposa un risc per a les persones, els béns i l'ordre públic.

3.8. Les consideracions anteriors motiven la desestimació d'aquest recurs d'empara, la qual cosa comporta, en matèria de costes processals, la seva imposició al recurrent, conformement a l'article 92.4 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional.

Decisió:

En atenció a tot això que s'ha exposat, el Tribunal Constitucional, per l'autoritat que li confereix la Constitució del Principat d'Andorra,

Ha decidit:

1. Desestimar el recurs d'empara interposat per la representació processal del Sr. José Daniel Valencia León contra la sentència del 24 de gener del 2023, dictada per la Sala Administrativa del Tribunal Superior de Justícia.

2. Declarar que no s'han vulnerat els seus drets a la jurisdicció i a la defensa, reconeguts a l'article 10 de la Constitució.

3. Imposar al recurrent les costes processals derivades de la desestimació del seu recurs.

4. Publicar aquesta sentència, d'acord amb allò que disposa l'article 5 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, al *Butlletí Oficial del Principat d'Andorra*.

I així, per aquesta sentència nostra, que ha de ser notificada a la representació processal del recurrent, al Govern, al president de la Batllia, al president del Tribunal Superior de Justícia i al Ministeri Fiscal, ho pronunciem, manem i signem a Andorra la Vella, el 12 de juny del 2023.

Jean-Yves Caullet
President

Joan Manel Abril Campoy
Vicepresident

Dominique Rousseau
Magistrat

Josep-D. Guàrdia Canela
Magistrat